

tentias et sensum), respiceret. Hinc non dedignabuntur, si pro nobis omnibus respondeam. Quare

R. 2°. Neuter locus prudenter S. Hieronymo tribui potest; 1°. enim hoc loci utriusque conflictus, et contradictio clare indicat. In priore dicitur Liberius sollicitatione Fortunatiani fractus, *pergens ad exilium*, sive, dum ad hoc ibat; in altero dicitur *tadio victus exilii post annum*. Si fractus fuit a Fortunatiano, dum abibat in exilium, tuncque compulsus subscribere, quomodo *post annum* succubuit, *victus ab exilio*? Cave, ne, si nihilominus locos illos esse S. Hieronymi pertinaciter contendas, maximum Ecclesiae Doctorem, vel reum arguas falsi, vel sculpas sine memoria. 2°. Quia utrobique falsum dixisset S. Hieronymus: nam imprimis Liberium subscripsisse jam tum cum in exilium pergeret, scriptorum omnium tam ante, quam post Hieronymum historiae adversatur. Deinde aequae constat, Liberium non subscripsisse ante Hosium; hujus enim occasione subscriptionem Liberii primum sparsisse Arianos novimus; neque post annum exilii rediit Liberius, ut ibidem dicitur, sed in tertio. Quomodo ergo dixisset, salva veritate, Hieronymus, Liberium post primum exilii annum subscripsisse; vel usque adeo, cum pergeret in exilium? Certe nec in scriptoribus ante se, nec coevis adeo peregrinus erat S. Hieronymus. 3°. In specie, quoad Catalogum, dubitari potest, hunc in multis postea mutatum et auctum fuisse ab aliis, quicumque illi fuerint; testantur hoc editores postremi operum S. Hieronymi, Martianæus in editione Parisiensi; Vallarsius, Maffei in Veronensi; quin non paucas interpolationes et corruptiones observarunt in Origene, Eusebio Caesarensi, Gregorio Nazianzeno, etc. in nonnullis codicibus, hinc et illud de Liberio probabilius fluxit. Quoad Chronicon vero nequidem operose probandum est, in libris MSS. et editis corruptissimum fuisse multis additionibus et interpolationibus. Tale fuisse agnoscunt et probant editores præcedentis seculi, Pontacus, Scaliger, Tillemontius t. 11. in S. Hieronymo art. 2., quod additiones illæ res continerent S. Hieronymo indignas. At hoc de Liberio non minus indignum est Hieronymo ex dictis; imo et 4°. huic contrarium; causam enim exilii Liberii bene noverat, sicut et episcoporum cæterorum, qui una cum Liberio relegati, nimirum, quod nollent condemnare S. Athanasium, quam ipse reddidit c. 95. Catal., ex cujus damnatione intendissent Ariani occulte sibi viam sternere ad damnationem Nicænae fidei. Si ergo ex S. Hier. ipso, quæstio non erat de subscriptione ipsius hæreseos, sicut revera non fuisse diximus supra, et docet S. Athan. in apol. ad Constant. non est vero simile S. Hieronymum dixisse, Liberium a Fortunatiano in itinere sollicitatum fuisse ad *subscriptionem hæreseos*.

Similis præcedenti objectio ex Libello precum Marcellini et Faustini peti potest; at cum ambo homines schismatici Ursiniani, Luciferianique fuerint, S. Damaso Liberii successoris infensissimi, ut ex eorum præfatione liquet, referta mendaciis, et calumniis in S. Damasum; ab omnibus orthodoxis vapulant, nec est, quod eos moremur. Unum ex dictis collige, quam infirmis fundamentis nitatur lapsus Liberii.

SECTIO III.

DE VERITATE INCARNATIONIS CONTRA GENTILES.

Non inquirimus modo in argumenta, quibus ex ratione et Scripturis divinis directe gentilibus demonstratur Incarnationis veritas; ex una enim parte, sublimius est hoc mysterium, quam ut ratione naturali colligi, ac demonstrari queat; et vero hoc ipso mysterium esse desineret, si ratione humana demonstrari posset, ut loquitur Conc. Tolet. XI. *Si ratione hoc mysterium colligeretur, non esset mirabile; si exemplo, non esset singulare*. Ex altera vero parte nec novi, nec veteris Testamenti tabulis gentiles moventur. Hinc 1°. dabimus modos, quibus aliunde nihilominus gentili mysterium idem, saltem indirecte demonstratur, tum directe et ab extrinseco. 2°. Ab eorum vindicabimus argutiis, putatiis implicantiis; et 3°. in specie genealogiam Christi ab antiligiis.

ARTICULUS I.

UTRUM, ET QUOMODO CONTRA GENTILES PROBETUR INCARNATIONIS VERITAS?

134. Dico. Incarnationis mysterium gentilibus efficaciter probari potest. Conclusio stabit ex secuturis probationibus. Nam

Prob. I. Indirecte per motiva generalia, quibus suadet et fit evidenter credibilis fidei Christianæ veritas: quæ possunt esse sequentia: 1°. Religio Christiana ejusque mysteria, non alio quam divino afflante Spiritu, multis ante seculis prænuntiata fuere: 2°. Infinitis sunt confirmata prodigiis: 3°. Pro hac religione innumeri Martyres, omnis sexus, ætatis, conditionis mortem forti et læto animo obiverunt: 4°. Hæc religio jam ultra 17. secula uniformiter et constanter toto ferme orbe floruit et aucta est, a potentissimis licet hostibus impugnata: 5°. Omnes, qui vel sanctitate vitæ, vel miraculorum gloria inclaruerunt, eandem professi sunt: 6°. A sapientissimis et sanctissimis viris constanter a suo ortu tradita fuit: 7°. Homines ad omnem virtutem format: 8°. Nihil continet a recta ratione alienum: 9°. Modus, quo mundus ad Christi religionem conversus, prorsus mirabilis est, et excedens humanas vires, ut per prædicationem duodecim rudium, pauperum piscatorum inductus est mundus ad credendum hominem crucifixum esse Deum, aliaque sublimia mysteria, ad amplectendam legem carni et sanguini adversantem, etc.

Quæ, similiaque latius deducunt Theologi Tr. de fide, SEGNERI in Incred. non excus., THYRS. GONZALEZ in Manud., GOTTI de verit. Relig. nosque ipsi paulo post. Hinc talis fit discursus: Quod docet religio divinitus instituta et vera credendum tanquam fundamentum suum, illud prudenter negari non potest: atqui religio Christiana est divinitus instituta et vera; illaque docet

tanquam primum suæ doctrinæ fundamentum, Christum esse verum Messiam, Deum et hominem; ergo. *Majorem* admittunt nobiscum. *Min.* habetur ex præmissis motivis generalibus credibilitatis; quorum nunc aliqua ad Christum ipsum applicabimus. Unde

135. *Prob. II. Ex PROPHETIIS.* Jesus Nazarenus Christus noster est verus Messias, si 1°. Prophetarum apud Judæos vaticinia, quibus Christum futurum prædixerunt et descriperunt, sint longe facta ante Jesum Christum nostrum; 2°. si sint a divino Spiritu orta et inspirata; 3°. in Jesu Nazareno perfecte impleta. Atqui hæc singula ita se habent. *Maj.* sua se evidenter probat; si enim illa vaticinia longe præcedentia a divino Spiritu inspirata in pseudomessia compleri vel fecisset, vel permisisset, cum ipse dictaverit, sicque mundum decipi; hoc ipso nec summe bonus, nec verax, nec proinde divinus esset.

Min. prob. per part. Nam 1°. illa Prophetarum vaticinia longe præcesserunt Christum nostrum; hoc enim testantur Judæi omnes, in hoc testes minime suspecti, quia Christianis summe adversantes, a quibus illi etiamnum e prophetis impugnantur. Sed et gentiliis illud testimonio comprobatur; PROLOMÆUS enim Philadelphus, Ægypti rex, accitis Judæis peritissimis, 250. circiter annis ante Christum, divinos Hebræorum libros in græcum transferri curavit, teste JOSEPHO L. 12. Antiquit. c. 2., AUG. L. 18. de Civ. c. 42. aliisque, ut proinde gentiles ipsos illa vaticinia non laterent. Illo autem tempore prophetæ jam desierant; nec ullus propheta post transactionem illam assignari potest.

2°. Ista vaticinia dictata et inspirata fuere a divino Spiritu; quod primo probatur omnibus illis argumentis generalibus credibilitatis, quibus Scripturarum veteris Testamenti divina origo probatur Tr. de Fid. Deinde si non essent illa vaticinia a Spiritu divino, ergo vel a dæmonibus, vel ab hominibus: neutrum dici potest. Non 1°. quia, quæ in vaticiniis prænuntiantur, omnia dæmoni contraria sunt, ut eversio regni ejus, peccati destructio, religionis novæ et ad omnem sanctitatem perducentis implantatio; idololatriæ vitiorumque expulsio; ergo vaticinia illa dæmonibus tribui non possunt. Non 2°. qua enim ratione fieri potuisset, ut tot homines tam diversi tempore, ætate, moribus, varia, quæ a causis naturalibus non pendebant, imo sibi, humano intuitu, repugnantia videri poterant, ut Messia divina generatio et humana, mors, etc. prænuntiassent, quæ tamen singula, fortuito casu, simul in uno homine et convenissent, et completa fuissent? Sane incredibilius hoc, et captu difficilius, quam Jesum Nazarenum verum Messiam, esse Deum et hominem.

3°. Singula vero completa esse in Jesu Nazareno constat ex Sect. 1. Maximi hoc argumentum fecit ORIGENES L. 8. cont. Cels. n. 48. et seqq. Et vero recte TERTULL. in apol.: *Idoneum testimonium veritatis est veritas divinationis.*

136. *Prob. III. Ex MIRACULIS* tum Christi, tum discipulorum ejus. Jesus Nazarenus Christus noster est verus Messias, Deus et homo, si se talem ipse dixit, dictumque suum veris comprobavit miraculis: atqui Jesus Nazarenus Christus noster, se verum Messiam, Deum et hominem esse dixit,

hocque dictum suum veris comprobavit miraculis; tum suis, tum discipulorum; ergo. *Maj.* inde manifesta fit; quia secus deceptio illa humani generis, quæ inde sequeretur, quod quis ad probandum se esse verum Messiam, cum non sit, veris uteretur miraculis, in ipsum redundaret Deum, quod esse non potest; quod autem redundaret in Deum, sequitur inde, quia vera miracula, cum vires naturæ superent, non nisi virtute divina, et Deo contra omnem naturæ ordinem operante fieri possunt; sic ergo nihilominus operante Deo, ut quis se Messiam probet, cum non sit, deceptio inde sequens redundabit in Deum: hoc vero ejus bonitati summæ et sapientiæ adversatur. Vid. n. 139.

Min. prob. per part. 1°. Ipse se Messiam, Deum et hominem dixit, Joan. 4. v. 25., Joan. 10. v. 30. Vid. n. 97. 2°. Hoc dictum suum comprobavit veris tum suis, tum suorum discipulorum miraculis. Hoc enim Judæi testantur, et Mahumetani, jurati cætera Christiani nominis hostes: priores, Joan. 11. v. 47. *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit.* Occasione claudi a Petro sanati, Act. 4. v. 16. *Notum signum factum est per eos... et non possumus negare.* Posteriores in Alcorano, Azoara 5. 11. etc. Plena etiam his miraculis est tum Evangelii, tum Actuum Apostolorum historia.

Illam vero miracula ope dæmonis patrata non sunt; nec illusiones tantum dici possunt. Non 1°. quia his miraculis evertitur dæmonis imperium, eliminatur idololatria, serebantur e contra justitia, temperantia, castitas, cæteræque virtutes. Cedere cogebantur dæmones ex obsessorum corporibus, fugere ad signum crucis, subjecti esse, etc. At nemo adversario suo contra se ipsum vires et arma suppeditat. Non 2°. nam cæci a Christo sanati vere videbant, et quomodo his Christus illusisset ipsos videre, si non vidissent? Et si vivus fucum fecisset hominibus ipsis illudendo, quasi sanati essent, quomodo mortuus quingentis hominibus persuadere potuit, se ab iis tangi, videri, ipsis loqui; redivivum enim si dicant, hoc ipso maximum miraculum fatentur. Sed et fingere non poterant Apostoli, se loqui variis linguis; qui utpote de plebe infima vix vernacula propria scite loquebantur, et quomodo factum, ut quilibet tamen diverso licet suo in idiomate, eos intelligeret?

137. *Prob. IV. Ex ORACULORUM SILENTIO* olim Patres Christum persuadebant gentilibus. Oracula illa, etsi subinde Pithiarum, ac sacerdotum fraudes essent, alias tamen ipsorum fuisse responsa dæmonum, tota prisca gentilitas credidit, et revera compertum habuit; nec aliunde, quam a dæmone illa responsa sæpe proficisci poterant, ut, cum ad petitiones in charta signata, clausaque petebatur responsio; quo modo, teste Macrobius L. 1. Saturn. c. 22. Trajanus tentavit oraculum Heliopoli. Hæc vero oracula, licet per plurima durarint secula, defecerunt paulatim, ita ut, ubicumque sedem figeret Christi religio, ibi etiam cessarent oracula. Silentium hoc non Christiani solum, sed et gentiles ipsi tradunt.

Porphyrius queritur Deos iratos, ex quo venit Christus, nihil respondere. *Plutarchus*, qui quidem ipse Apollinis sacerdos fuit, de oraculorum defectu librum conscripsit. *Julianus Apostata* idem confiteri necesse habuit; quo tamen apostasiam suam defenderet, id solum respondebat Christianis,

licet immerito et cum mendacio, Christianorum quoque sacros Vates defecisse. *Strabo* L. 7. oraculi Dodonæi defectum incusat.

Hoc oraculorum silentium gentilibus, quin inficiari possent, vel quid opponere, libere objiciebant Christiani, *JUSTINUS* resp. 24. ad *Orthod.*, *ARNOBIUS*, *LACTANTIUS* divin. *Instit.* L. 4. c. 27., *TERTULLIANUS* *Apolog.* c. 23. *CYPRIANUS* de *Idol. vanit.* n. 7. Et *S. ATHANAS.* Lib. de *Incarnat.* n. 47. per solum Crucis signum muta reddi oracula refert, ac gentiles provocat, ut experimento rei veritatem comperiant: Vera igitur esse debuit Christi religio; et Christus Messias verus, non homo solum, sed et Deus: Primum; quia secus, erroris detegendi omnis via defecisset; cumque oracula illa sæpe res nefarias, crudeles, naturæ humanæ et rationi adversantes præciperent, velut adulteria, utque filios vel filias aliosque immolarent, etc. contraria vero illis omnia, justitiam, sanctitatem, etc. religio Christi præcipiat; oracula illa vel ipsi gentilium sapientissimi erroris damnarunt, Christianæ religionis veritatem professi et amplexi. Alterum vero, nisi esset simul Deus, dæmones non compulisset ad silentium.

138. *Prob. V. Ex Sybillarum oraculis frequenter gentiles SS. Patres impugnavunt*; *S. JUSTIN.* in cohortatione ad Græcos n. 16. 37. et seqq. necnon et *Apol.* 1. (al. 2.) n. 44., *LACTANTIUS FIRMIANUS* divin. *Instit.* L. 4. c. 15. et 18., *CLEMENS ALEXANDRIN.* L. 6. *Strom.* (opp. p. 636. C. edit. Paris. 1629.), *Sybillæ* vero mulieres vaticinæ apud gentiles, ut apud hebræos Prophetæ et Prophetides, erant, quæ varia de Christo prædixerunt Dei Filio. Unde teste *CLEM. ALEXANDR.*, *THEOPHIL. ANTIOCH.* ad *Autolyc.* n. 36. 38., *Paulus Apostolus* gentiles ad *Sybillas* inspiciendas hortatus est: *Agnoscite Sybillam, quomodo unum Deum significet; et Hystaspem legite, et invenietis Dei filium multo clarius esse scriptum.* *CICERO* ipse L. de *Divin.*: *Sybillæ, inquit, versus observamus.* In his ait contineri, *admittendum esse Romanis regem, si salvi esse velint*; subdit: *Regem illum nec ab hominibus, nec a Diis toleratum iri*; quæ Christum innunt gentilismi et falsorum numinum eversorem.

Equidem *Sybillarum* oracula, ut de facto in octo libris *Sybillinis* continentur, corrupta sunt, nec genuina omnia; cum multa falsa contineant, et L. 8. auctor se Christianum dicat; universim tamen, quæque SS. Patres in primis temporibus usurparunt contra gentiles, dici non possunt fragmenta Christianorum. Nam

1º. Si SS. Patres non scivissent, genuina esse illa *Sybillarum* carmina, ab ipsis gentilibus cognita ut talia, illa non attulissent ad convincendos ethnicos; quia sine effectu et potius cum religionis nostræ injuria et damno, quasi illa non aliunde, quam fragmentis probari posset, attulissent; at tamen familiare hoc erat eorum argumentum; hoc enim pertractant Patres supra cit. alique; cumque ipsis objiceretur, carmina illa a Christianis conficta esse, refutabant gentiles, ut *LACTANT.* loc. cit. *His testimoniis quidam revicti, solent eo confugere, ut aiant, non esse illa carmina Sybillina; sed a nostris ficta, atque composita. Quod profecto non putabit, qui Ciceronem, Varronemque legerit, aliosque veteres, qui Erythræam Sybillam cæterasque commemorant, ex quorum libris ista exempla proferi-*

mus. Qui auctores ante obierunt, quam Christus secundum carnem nascere-tur. Eodem modo istam objectionem gentilium, quam nuper renovarunt *Blondellus*, et ex catholicis plus æquo critici nonnulli, rejecit *CONSTANTINUS M.* in orat. ad Patres *Concil. Nicæni.*, *S. AUGUSTIN.* in *LL. Retract.* et ep. 153. (al. 258. n. 5.) ad *Martian.*

2º. Jam multo ante Christi tempora hæc *Sybillina* oracula laudarunt ex scriptoribus gentilium præcipui, *VARRO* de *lingua latina* L. 5. et de *re rustica* L. 1. c. 1., *CICERO* de *Divinat.* L. 1., *LIV.* L. 3. 4. 7. *Decad.* 1. et *Decad.* 3. L. 1. 2. 5. 9., *TACITUS* L. 15. *Annal.*, *SUETON.* in *Octavio Aug.* et in *Julio Cæsare* c. 69. cæterique, e quibus *Virgilius* illa de Christo vaticinia *Sybillæ Cumanæ*, mysterii ignarus, applicat *Salonio*, novi consulis *Asinii Pollionis* filio, *Ecl.* 4.

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas,
Magnus ab integro seculorum nascitur ordo,
Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna,
Jam nova progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta Lucina, fave....
Hoc duce, si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita, perpetua solvent formidine terras.

139. *Obj. I. Cont. argum.* a miraculis. Ex una parte dubium est, annon etiam spiritus mali patrare possint miracula; ex altera vero parte difficile est, verum miraculum secernere a falso; ergo non tenet hoc argumentum, quod a miraculis petitum. Ante resp.

Observa: In critica et delicata quæstione de miraculis, præsertim natura veri miraculi, triplex notari posse systema, vel sententiam. *Prima* est, quam *Jacobus SERGES* ingeniose defendit, speciali de miraculis tractatu. Hic omnem potestatem immutandi, suspendendi, aut ullo modo intervendi naturæ leges, Deo reservat; adeoque rotunde negat, spiritus homine superiores ulla pollere miracula edendi potestate, et omnia, quæ feruntur, dæmonum mirabilia, veteratorum fraudibus et artibus accepta refert. Hujus sententiæ commendatio est, quod simplex sit, et aperta; quod soli Deo asserat immediatam rerum omnium administrationem: quod in ea summus sit miraculorum splendor et auctoritas, summa securitas; nulla etiam difficultas. Hoc solum ei officit, quod conciliari non possit cum omnium seculorum fide.

*Alter*a est *Samuelis CLARCKII*, illustris apud Anglos philosophi, priori directe opposita in opere de religionis naturalis et revelatæ argumentis. Ubi observat, nos determinare non posse, qua virtute naturali præditi sint boni et mali angeli; nec qui a Deo eorum potestati sint positi limites: pauca esse in *Scripturis* miracula recitata, ad quorum productionem necessaria videatur omnipotentia, ut dicunt, absoluta: quod dæmones propter invisibilem eorum agendi modum patrare possint magna signa et prodigia: imo probabile esse, uti Deum in regendo Universo, spirituum ministerio; cursum rerum materialium nihil aliud esse, quam ipsam sive Dei, sive

agentium spiritualium inferiorum perpetuam efficaciam, juxta leges certas sese exerentem; proinde non esse Deo, neque angelis difficiliorem legum naturæ suspensionem, quam conservationem, male ergo definiri miraculum, id, quod est supra omnem potentiam naturæ creatæ. Opera vero divina secerni ab operibus dæmonum ex doctrina, ad quam confirmandam fiunt illa, quæ dicimus miracula: 1º. doctrinæ manifesto falsæ, et impiæ nulla miracula conciliare possunt auctoritatem: e contrario talis doctrina quoscumque mirabiles effectus arguit fraudis diabolicæ: 2º. si autem doctrina talis sit, ut discerni nequeat, vera sit an falsa, et sit miraculorum quædam contentio, attendendum erit ad numerum et splendorem miraculorum.

Etiã in hac sententia salva est utrumque miraculorum auctoritas, et pro hac non spernenda afferuntur argumenta ex SS. Scripturis, Patribus et Historia, ut et quidam Catholici eam adoptarint; illud tamen merito displicet, quod in hac supponatur dæmonem cum Deo miraculis contendere.

Verum præplacet inter has duas sententias mediã, juxta quam negatur quidem angelis potestas patrãndi ex viribus propriis miracula vera, quod vult sententia prima, relinquitur tamen illis naturalis potestas mirabilia opera faciendi, sed sic divino subordinata imperio, ut illam nunquam exerant ad consilia divina evertenda, aut labefactandam religionem in animis hominum; sed illa uti quandoque Deum, vel ad probandam pietalem suorum, vel justissimo judicio in eos, qui ad vocem veritatis diu obsurdue-runt; tuncque divinam bonitatem cavere, ne prodigia edita a veritatis inimicis noceant bonis, electosque suos confirmare, ne decipiantur. In hac igitur sententia Deus solus ob sapientissimos fines causarum naturalium ordinem per se ipsum, aut per angelorum intervertit ministerium: dæmonum vero quæcumque naturalis sit vis, nulla est licentia; et ubi se nostris rebus immiscent, non suo relinquuntur arbitrio; neque unquam per eorum ministerium in confirmationem falsi miracula patrãntur. Vide hanc sententiam expositam a Cardinali de LAMBERTINIS, postea BENEDICTO XIV. S. P. in op. de Beatif. L. 4. p. 1. c. 3., item apud Stock. t. 2. de Relig. nat. et revel. princip. late propugnatam. His prænotatis

140. *Ad Ant. membr. 1um. R. D.* Dubium est, annon spiritus mali possint patrare miracula vera *N.* hoc enim non possunt; miracula latius dicta, h. e. opera, quæ etiam mirabilia dicere solemus *Subd.* possunt hæc pro suo arbitrio *N.* potestate ex dictis subordinata ipsi Deo *C.* Vera miracula patrare non possunt, quia, ut ait Doctor Angel. in Quæst. disput. q. 6. de miraculis a. 5. in 0. *Cum operatio miraculosa sit quoddam divinum testimonium indicativum divinæ virtutis et veritatis; si dæmonibus; quorum est tota voluntas ad malum, aliqua potestas daretur faciendi miracula, Deus falsitatis eorum testis existeret, quod divinam bonitatem non decet;* imo huic adversatur. Quæ igitur dæmones insolita et admiranda in corporibus operantur, juxta S. Th. 1. p. q. 114. a. 4. operantur vel per illusionem sensuum tam interiorum quam exteriorum; vel per summam et imperceptam celeritatem, sublato aliquo corpore, et alio in ejus locum substituto, ut subito generatum videatur; vel applicando activa passivis, ut vel generetur aliquid insoliti et novi, vel modo hominibus incognito. Cæterum dubium esse non

posse de miraculis Christi et Apostolorum, an ex illius virtute patrata sint, constat ex dictis n. 136.

Ad membr. 2um. R. D. Difficile id est, si quilibet insolitus et admirandus effectus continuo habeatur pro miraculo *C.* si debite inquiretur *N.* Verum miraculum est effectus superans omnem naturalem virtutem causarum naturalium juxta D. Th. 1. p. q. 114. et S. Aug. L. 26. cont. Faustum. c. 3. Quia vero tribus excedi potest naturæ facultas, tres etiam sunt gradus veri miraculi. *Primus* et *supremus* est, quando facultas naturæ quoad rem ipsam superatur, uti cum sol vel stetit in cælo, vel retrocessit; cum in morte Christi coirent sol et luna, quando plurimum aberant, ut tenebræ fierent, nimirum decima quinta luna; cumque hæc solis defectio tribus perduravit horis; tantam enim moram non patitur sol, dum lunæ objectu obscuratur; sed citius natura explicare incipit luminis sui. *Secundus*, quando exceditur naturæ facultas, non quidem illa, quæ fit, sed re potius illa, in qua fit; ut cum homini mortuo, aut plane jam sepulto, veluti Lazaro, redditur vita; aut vere cæco visus; potest enim natura tribuere vitam, non tamen in homine mortuo; potest infundere lucem, non tamen in oculo cæco causare sensationem visus. *Tertius*, quando naturæ facultas exceditur, si spectes ordinem et modum rei, quæ fit, ut cum socrus Petri, Christo imperante, momento a febris convalescit.

Hinc quidquid *venefici*, anus *bustuarie*, ac *dæmones* efficiunt subin, permittente ad tempus Deo, etsi sæpe sint res veræ, vera tamen miracula non sunt; sic veri serpentes repere ac sibilare, veræque ranæ insultare et coaxare visæ sunt in Ægypto ex imperio magorum; vero igne de cælo tactæ sunt oves Jobi; nec tamen vera erant miracula. *Sicut enim*, ait Augustinus. L. 3. de Trinit. n. 16. *matres gravidæ sunt fetibus; sic ipse mundus gravidus est causis nascentium.* Has nimirum causas, quas vocant virtutes activas et passivas, angeli, quoniam eas perspectas habent, jungunt, admoventque invicem, ut enascantur ranæ, aut colubri. Sed vera miracula sunt, quæ, præter has virtutes activas et passivas naturales, fiunt imperante Deo, et natura obtemperante per virtutem illam passivam, quam vulgo dicimus obedientialem; quæ potestas circa virtutem illam passivam obedientialem non est concessa angelis, præsertim malis, ob rationem datam num. præc. Ex his jam liquet miracula vera non esse, quæ patrãrunt magi in Ægypto, nec quæ faciet Antichristus.

Denique nec *dæmones*, ut dictum, pro arbitrio ita uti possunt causis activis et passivis naturalibus; sed, ut vel ex ipsa Jobi historia liquet, quantum ipsis a Deo permittitur, qui id justis de causis potest ad tempus hoc ipsis indulgere, tunc tamen pro sua bonitate cavet; ne mirabilia id genus edita a veritatis inimicis, noceant bonis; electosque confirmat, ne sint deceptioni obnoxii, detegendo tandem mendacia, uti in Ægypto incantationes magorum, inque fine mundi illusiones Antichristi.

141. *Inst. 1.* Etiam *Vespasianus* cæco visum reddidit, teste Tacito L. 4. c. 48. Item *Apollonius Tyaneus* puellam Romæ defunctam revocavit ad vitam, multaque alia edidit miracula, quæ refert Philostratus; sic et plura gentilium miracula referunt alii.

R. N. A. Nam 1º. teste ipso Tacito cit. ante consulti medici respondebant:
ii. p. 2.